

Kraft och kunskap möttes vid IDEDI:s höstseminarium om våldsbejakande extremism

Den 11 oktober 2019 samlade Fryshusets IDEDI drygt 60 experter och praktiker från civilsamhället, forskningsinstitutioner och myndigheter till ett seminarium om våldsbejakande extremism (VBE) i Sverige idag. Seminariet, som var en fortsättning på den populära serie som IDEDI inledde i våras, levererade mycket mer än bara kunskap. Det blev också ett stärkande möte mellan engagerade aktörer som strävar mot samma mål, och därför behöver varandras kunskap, kontakt och uppmuntran.

En panel om nio personer (från bland annat Center mot våldsbejakande extremism (CVE), Institutet för Framtidsstudier och Segerstedtinstitutet) framförde sin bild av det aktuella läget rörande VBE idag, följt av konkreta råd om vad som bör göras för att motverka att unga människor dras in i destruktiva grupper.

Seminariet modererades av Anette Pettersson-Faye, chef för IDEDI och Robert Örell, expert vid EU-kommissionens Radicalisation Awareness Network och senior rådgivare till IDEDI och Fryshusets avhopparverksamhet Exit.

Lägesbild och konkreta råd

Josefin Bergström, vid Center mot våldsbejakande extremism (CVE) berättade att centrets fokus just nu ligger på hur Sverige ska hantera unga IS återvändare. Men CVE ser också en återgång till fokus på högerextremism. Många skolor som är oroad över ökande högerextremism hör av sig till CVE.

Anna-Lena Lodenius, journalist och författare, påpekade att läget rörande VBE alltid är en färskvara, att ingenting är statiskt. Just nu pekar vi ut höger- och vänsterextremism och radikal jihadism, men det kan finnas fler miljöer som agerar lokalt eller där vi befinner oss. Hon lyfte även frågan om de ensamagerande, ofta den vanligaste kategorin bakom politiskt och religiöst motiverad brottslighet. Dessa är ofta självradikaliserade och de är därför svårare att upptäcka. Det förekommer även gärningspersoner med kriminell bakgrund i samtliga miljöer, liksom individer med en samlad problematik med inslag av missbruk, psykiatriska och andra diagnoser. Motivbilden bakom ett brott kan vara en blandning av det privata och ideologiska. Hon uppmanade oss därför att återkommande fråga oss själva om det vi gör verkligen fungerar och om det är relevant. Hon tipsade oss att se dokumentären exit att lämna extremismen på SVT Play (som visar några unga människors avhopp från extremism, och de svårigheter och konsekvenser detta innebär).

Amir Rostami, fil.dr. vid Sociologiska institutionen, Stockholms universitet samt forskare vid Institutet för Framtidsstudier nämnde att vitt skilda extrema inriktningar (som i grunden är fientligt inställda till varandra) idag tycks förenas i vissa samarbeten (det finns t. ex. indikationer på att aktörer ur den organiserade brottsligheten har ingått samarbeten s.k. IS återvändare och andra VBE sympatisörer). Det finns en klar risk att våldsnivån inom den organiserade brottsligheten ökar samtidigt som extremister använder de verktyg som

används inom gängkonflikter för att ingjuta skräck hos befolkningen. Amir påminde oss om att allvarlig psykiska störningar såsom psykos och autismspektrumstörningar är ovanliga inom extremistmiljöerna, att den vanligaste vägen in i VBE går via närhet till någon som redan är engagerad i dessa miljöer. Hans råd till praktiker var att fortsätta satsa på tvärvetenskap och tvärsamarbeten; "Det gäller att gå utanför sitt eget skrå, både gällande kunskapsinhämtning och konkreta åtgärder. Vi måste vara väl förberedda och agera tidigt istället för att vänta på att något ska ske."

Björn Berglund, verksamhetsansvarig för Fryshusets avhopparverksamhet Exit, reflekterade över det vägsål som svensk högerextremism tycks stå inför idag. Misslyckande i valet 2018 har påverkat flera av rörelserna som lett till splittringar och nedläggningar av organisationerna. Trots lägesbilden varnar Berglund för en ökning av högerextrema organisationers dragningskraft på ungdomar. Flera kommuner varnar för att konflikter och misstro ökat mellan olika grupper vilket kan utnyttjas för rekrytering. Berglund menade att vi måste agera mer och inte bara prata då tomt prat är något som destruktiva krafterna utnyttjar. När socialkontor, ungdomsgårdar och skolor stänger tar de destruktiva organisationerna över. Vi måste vinna förtroende bland unga som är på väg in i destruktivitet, vi måste hålla våra löften till dem och vi måste stå kvar och stå för våra ord.

Mohamed Said (Somaliska Riksförbundet i Sverige, SRFS) påpekade att åkandet har minskat men utmaningarna inom VBE finns kvar, diskriminering, arbetslöshet, psykisk ohälsa och kunskapsbrist hos föräldrar. För att kunna förhindra detta behövs samarbete mellan civilsamhället och myndigheter. Mohameds goda råd handlade om kommunikation och information, om att ständigt hålla sig uppdaterad, och att sprida och dela med sig av det man vet till andra.

Lars Stiernelöf, projektledare vid Agera Värmland påminde oss om vikten av att se möjligheter istället för problem. Han sa också att vi måste sätta görandet i fokus. "Börja i ditt lokala område, börja med att engagera unga i förebyggande arbete, i sånt som intresserar och fascinerar dem. Ingen kan göra allt, alla kan göra något", sa han.

Filip Ahlin vid Centrum för asymmetriska hot- och terrorismstudier (CATS) upprepade att fokus just nu riktas mot IS återvändare. Han poängterade också det faktum att 70 % av alla svenska krigsresande kom från utsatta områden i Göteborg, Malmö, Stockholm och Örebro. Hans tips (precis som åtskilliga andra före honom) till praktiker var att inte bara tänka på VBE, att framförallt tänka på att tidigt nå fram till hatiska unga. Det är mycket lättare att nå dem innan de stängt dörren helt och hållet, sa han.

Robin Andersson Malmros, projektledare vid Segerstedtinstitutet (nationellt centrum vid Göteborgs Universitet som arbetar med att öka kunskap om förebyggande arbete mot våldsutövande ideologier, strukturer och rasistiska organisationer) berättade att institutet idag ser en intensiv juridifiering bland berörda samhällsaktörer (t ex. kommuner, myndigheter och civilsamhälle), d.v.s. ett sökande efter fungerande juridiska ramverk för att motverka VBE. Detta pågår inom alla möjliga områden, från det som rör unga IS återvändare

och till hur juridiken ska hantera högerextrema demonstrationer. Robin inbjöd alla praktiker att gå Segerstedtinstitutets 15-poängs högskolekurs om VBE.

Rafi Farouq, verksamhetschef vid Flamman och som ansvarar för arbete med våldsbejakande extremism däribland Safe Space Malmö, hämtade sin lägesbild direkt från verkligheten. Han uttryckte oro över de många hatiska unga som projektet möter. Hatet har olika orsaker, den gemensamma nämnaren är att ungdomarna kommer från s.k. utsatta områden. De känner sig inte välkomna i Sverige. Många av dem är dessutom pålästa om det internationella politiska läget. De är bittra över Västlänternas politik och ser Väst som enad ond fiende. "Allt detta utgör en perfekt grogrund för radikaliserings", sa Rafi. Även hans råd till praktiker var att nå ut till bittra och besvikna unga så tidigt som möjligt, och få dem att känna sig viktiga och värdefulla. "Vi borde ha nått fram till de krigsresande långt innan de reste iväg" sa han.

Rafi avslutade seminariet med ett afrikanskt ordspråk; *"de barn som inte är med och bygger samhället kommer att bränna ner det och värma sig i lågorna"*.

Författare: Katja Wåhlström